

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІPECULIARITIES OF PROFESSIONAL TRAINING OF FOREIGN STUDENTS
IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE AT THE MODERN STAGE

Професійна підготовка іноземних студентів у закладах вищої освіти (ЗВО) України є важливим аспектом розвитку української системи освіти. Досвід розвинених країн свідчить, що освітні послуги сьогодні стали конкурентоспроможним товаром. На думку експертів надання освітніх послуг іноземним громадянам стає однією з найбільш прибуткових видів експорту XXI століття. Особливості навчання іноземних студентів в останні роки висвітлюються у працях багатьох вчених педагогів. Вагомого значення в підготовці іноземних студентів набуває формування в них готовності до спілкування українською мовою. У даній статті, з урахуванням об'єктивних реалій та потреб сучасного українського суспільства, української освіти спробуємо представити особливості навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України. Для досягнення поставленої мети використовували комплекс методів дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення наукової та науково-педагогічної літератури, документальний метод, метод системного аналізу, метод порівняння. Основні виклики, з якими зіткнулася українська система вищої освіти внаслідок російської агресії, – це втрата людського капіталу, руйнування освітньої інфраструктури, розрив освітніх зв'язків з окупованими територіями, труднощі з відновленням навчального процесу в умовах воєнного стану. Іноземним студентам, які приїжджають до України, часто пропонують адаптаційні програми, спрямовані на інтеграцію в навчальний процес і нове культурне середовище. Такі програми включають мовну підготовку – навчання української для повноцінної комунікації. Важливим також є ознайомлення з навчальним процесом та особливостями української системи освіти та практичної діяльності). Ключовими позитивними аспектами підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти України є: адаптаційні програми; вибір мови навчання; відповідність стандартам освіти; міжнародне визнання дипломів; академічна мобільність; культурна підтримка. Основні виклики у підготовці іноземних студентів: мовний бар'єр, як одна з основних проблем, особливо для студентів, які навчаються українською мовою; культурна адаптація – іноземні студенти стикаються з культурними відмінностями, що може ускладнювати їхнє перебування і навчання; акредитація дипломів у своїх країнах – деякі студенти після завершення навчання повинні пройти складні процедури визнання диплома у своїй країні; повномасштабна війна на території України, неможливість створити безпечне освітнє середовище, навіть у західних областях держави.

Ключові слова: професійна підготовка, іноземні студенти, навчання, інтернаціоналізація вищої освіти

Professional training of foreign students in higher education institutions of Ukraine is an important aspect of the development of the Ukrainian education system. The experience of developed countries shows that educational services have become a competitive commodity today. According to experts, the provision of educational services to foreign citizens is becoming one of the most profitable types of exports of the 21st century. Peculiarities of education of foreign students in recent years have been highlighted in the works of many academic pedagogues. Formation of their readiness to communicate in Ukrainian language is of great importance in the preparation of foreign students. In this article, taking into account the objective realities and needs of modern Ukrainian society and Ukrainian education system, we will try to present the peculiarities of studying foreign students in higher educational institutions of Ukraine. To achieve the goal, a set of research methods was used: theoretical analysis and generalization of scientific and scientific-pedagogical literature, documentary method, system analysis method, comparison method. The main challenges faced by the Ukrainian higher education system as a result of Russian aggression are the loss of human resources, the destruction of educational infrastructure, the severing of educational ties with the occupied territories, and difficulties in resuming the educational process under martial law. Foreign students who come to Ukraine are often offered adaptation programs aimed at integration into the educational process and a new cultural environment. Such programs include language training – learning Ukrainian for full-fledged communication. Understanding the educational process and peculiarities of the Ukrainian education system and practical activities is also important. The key positive aspects of training foreign students in higher education institutions of Ukraine are adaptation programs; choice of language of education; compliance with education standards; international recognition of diplomas; academic mobility; cultural support. The main challenges in the training of foreign students are as follows: the language barrier is one of the main problems, especially for students who study in Ukrainian; cultural adaptation – foreign students face cultural differences, which can complicate their stay and study; accreditation of diplomas in their countries – some students after graduation must go through complex procedures for the recognition of diplomas in their country; a full-scale war on the territory of Ukraine, the impossibility of creating a safe educational environment, even in the western regions of the country.

Key words: professional training, foreign students, education, internationalization of higher education.

УДК 378.147-054.62
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/77.34>

Романчук О.В.,
докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри української
та іноземних мов
Львівського державного університету
фізичної культури
імені Івана Боберського

Постановка проблеми у загальному вигляді. Професійна підготовка іноземних студентів у закладах вищої освіти (ЗВО) України є важливим

аспектом розвитку української системи освіти. Як один із пріоритетних напрямів діяльності сучасних закладів вищої освіти професійна підготовка

іноземних громадян перебуває у центрі уваги дослідників. Означена проблема розглядається науковцями насамперед як важливий елемент існування глобального ринку освітніх послуг та визначальний фактор інтернаціоналізації вищої освіти.

Досвід розвинених країн свідчить, що освітні послуги сьогодні стали конкурентоспроможним товаром. На думку експертів ЮНЕСКО, надання освітянських послуг іноземним громадянам стає однією з найбільш прибуткових видів експорту XXI століття. Світовим лідером експорту освітніх послуг є Сполучені Штати Америки [цитата за 23].

Аналіз наукових праць, присвячених розв'язанню проблеми. Навчання іноземних студентів в останні роки висвітлюються у працях багатьох вчених педагогів (О. Адаменко [2; 3], Н. Булгакова [5], О. Каленик [11], Т. Книш [12], О. Лисак [13], В. Петрук [17], Л. Рибаченко [21], О. Резван [20], О. Сухолиткий [23] та ін.). Особливості професійної підготовки іноземних громадян в Україні вивчали О. Бакало [4], Т. Грицик [6], Т. Дементьєва [7], Т. Довгодько [8], Л. Кайдалова [10], О. Палка [15], О. Поляковська [18], Ж. Рагіна [19], О. Тригубчак [24], Ю. Федотова [25] та ін.

Вагомого значення в підготовці іноземних студентів, які перебувають у нових соціальних умовах іншої країни протягом декількох років, набуває формування в них готовності до спілкування українською мовою в процесі навчання й у практичній діяльності, що потребує вдосконалення освітнього процесу у закладах вищої освіти шляхом використання педагогічних інновацій (О. Пальчикова [16], Н. Федчишин [26], В. Сліпчук [28] та ін.), педагогічних технологій (Сін Чжефу [22], О. Яцишина [27]).

Постановка завдання, цілі статті. У даній статті, з урахуванням об'єктивних реалій та потреб сучасного українського суспільства, української освіти спробуємо представити особливості навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України.

Для досягнення поставленої мети було використано комплекс методів, як от теоретичний аналіз та узагальнення наукової та науково-педагогічної літератури, документальний метод, метод системного аналізу, метод порівняння.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року призвело до значних втрат як для системи вищої освіти України, так і для інших аспектів життя країни. Основні виклики, з якими зіткнулася українська система вищої освіти внаслідок російської агресії, – це втрата людського капіталу, руйнування освітньої інфраструктури, розрив освітніх зв'язків з окупованими територіями, труднощі з відновленням навчального процесу в умовах воєнного стану.

До повномасштабного вторгнення українські вищі навчальні заклади були відносно недорогим і легкодоступним джерелом якісної освіти

для громадян країн, що розвиваються. За даними ДП «Український державний центр міжнародної освіти» (УДЦМО) [9], з 2016/2017 навчального року кількість іноземних студентів у системі вищої освіти України збільшувалася з року в рік, за винятком 2020/2021, коли світова обмеження введені через швидке поширення COVID-19. У 2021 році на Україну припадало 1,5% світового ринку іноземних освітніх послуг. До повномасштабного вторгнення росії в університетах України навчалось 84 600 іноземних студентів. Станом на 2021 рік в Індії найбільше представництво іноземних студентів в Україні – 22 000 (26% усіх іноземних студентів). Україну для отримання освіти часто обирали молоді люди з Марокко, Нігерії, Азербайджану, Туркменістану, Китаю, Туреччини та Єгипту. Іноземні студенти здобувають переважно медичні спеціальності (лікарська та загальна медицина, стоматологія, фармація, промислова фармація). Медичні університети складають дев'ять із першої десятки закладів, де найбільше іноземних студентів [14]. Найпопулярнішими університетами України серед іноземних студентів є Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харківський національний медичний університет, Національний медичний університет імені Богомольця, Одеський національний медичний університет, Запорізький державний медичний університет. Враховуючи те, що іноземці навчаються переважно на контрактній основі, один іноземний студент в Україні витрачав приблизно 7 тис. доларів США на рік. У результаті загальні річні витрати іноземних студентів на навчання (проживання, страхування, оформлення документів, харчування, транспорт тощо) перевищили 590 мільйонів доларів США. Міжнародний ринок освітніх послуг спонукав українські вищі навчальні заклади до модернізації обладнання, матеріально-технічного забезпечення та гуртожитків. У результаті іноземні студенти не лише отримали можливість отримати якісну освіту за нижчою ціною, ніж вітчизняні студенти, але й стали важливою частиною національної системи освіти України [14].

Сьогодні українські вищі навчальні заклади спостерігають зменшення кількості абітурієнтів не лише через виїзд з України молоді та дітей шкільного віку, а й через небажання іноземців навчатися в країні, де через війну не гарантована їх особиста безпека [14]. Станом на початок 2024 року кількість іноземних студентів, які навчаються в українських вишах, скоротилася на 40% [14]. У результаті українська система вищої освіти втрачає додаткові надходження до університетських бюджетів. Водночас через тривалість війни найближчі кілька років Україна буде змушена розраховувати на військовий бюджет. На жаль, освітнє недофінансування може в середньостроковій перспективі знизити рівень технічного та матеріального забезпечення, а також інших послуг, які надають

українські державні університети. У результаті, незалежно від безпекової ситуації, інтерес до українського ринку освіти може знизитися.

Ключовими позитивними аспектами підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти України є:

- адаптаційні програми;
- вибір мови навчання;
- відповідність стандартам освіти;
- міжнародне визнання дипломів;
- академічна мобільність;
- культурна підтримка.

Іноземним студентам, які приїжджають до України, часто пропонують адаптаційні програми, спрямовані на інтеграцію в навчальний процес і нове культурне середовище. Такі програми включають мовну підготовку – навчання української для повноцінної комунікації. Важливим також є ознайомлення з навчальним процесом та особливостями української системи освіти та практичної діяльності).

Заторкуючи питання вибору мови навчання, то ЗВО України для іноземних студентів пропонують такі мови викладання: українська мова (для студентів, які готові навчатися державною мовою); англійська мова. На жаль, до повномасштабної збройної агресії, студентам іноземцям у державних закладах освіти пропонувалася російська мова навчання (була поширеною поміж студентів із пострадянських країн)

Вища освіта в Україні відповідає міжнародним стандартам, з акцентом на теоретичній підготовці з фундаментальних наук у поєднанні з сучасними методиками викладання; набуттю практичних навичок; впровадженні нових технологій навчання, зокрема симуляційні центри, інтерактивні лекції та дистанційне навчання.

Питання міжнародного визнання дипломів є актуальним і не вирішеним на сучасному етапі, разом з тим, зазначимо, що медичні дипломи, отримані в Україні, визнаються багатьма країнами світу. Студенти можуть продовжувати свою кар'єру як у себе на батьківщині, так і в інших країнах, пройшовши необхідну нострифікацію або сертифікаційні іспити.

Українські університети активно співпрацюють з іноземними навчальними закладами. Це дає можливість іноземним студентам брати участь у програмах академічної мобільності, стажування та обміні досвідом з міжнародними колегами.

Деякі університети України мають спеціальні служби, які займаються підтримкою іноземних студентів. Це допомагає їм вирішувати побутові та адміністративні питання, організувати культурні заходи для сприяння кращій адаптації до нових умов.

Основні виклики у підготовці іноземних студентів:

1. Мовний бар'єр – одна з основних проблем, особливо для студентів, які навчаються українською мовою.

2. Культурна адаптація – іноземні студенти стикаються з культурними відмінностями, що може ускладнювати їхнє перебування і навчання.

3. Акредитація дипломів у своїх країнах – деякі студенти після завершення навчання повинні пройти складні процедури визнання диплома у своїй країні.

4. Повномасштабна війна на території України, неможливість створити безпечне освітнє середовище, навіть у західних областях держави.

Висновки. Вища освіта в Україні для іноземних студентів є конкурентоспроможною на світовому ринку завдяки якісній підготовці, можливості навчатися англійською мовою та практичному досвіду в реальних клінічних умовах. ЗВО активно сприяють адаптації та інтеграції іноземців у навчальний процес, створюючи сприятливе середовище для професійного розвитку. Разом з тим, основною проблемою на сучасному етапі є війна в Україні, через яку значно зменшилася кількість студентів іноземців.

Перспективами подальших досліджень є вивчення можливостей для розроблення безпечного освітнього середовища для усіх учасників навчального процесу, зокрема громадян інших держав.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Авраменко Н. О. Створення позитивної мотивації іноземних студентів медичних ЗВО до оволодіння професійною термінологією в крос культурному освітньому середовищі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи*. 2020. Вип. 73. Т. 1. С. 5–6.
2. Адаменко О. В. Підготовка іноземних студентів в Україні як об'єкт педагогічних досліджень. *Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 2002. Вип. 6. С. 49–53.
3. Адаменко О. В., Разорньова М. В. Аналіз тематичного спектра дисертаційних досліджень з питань підготовки іноземних студентів в Україні (1990-2009 рр.). *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2011. Вип. 1(1). С. 5–9.
4. Бакало О. М. Педагогічні умови адаптації іноземних студентів до навчання у вищих технічних навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2017. 20 с.
5. Булгакова Н. Б. Система пропедевтичної підготовки іноземних громадян з природничих дисциплін у технічному університеті : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2002. 446 с.
6. Грицик Т. А. Психолого-педагогічні особливості навчання вищої математики студентів іноземців. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. Вип. 5(39). С. 235–245.
7. Дементьєва Т. І. Формування комунікативної компетенції студентів-іноземців підготовчих факультетів у процесі навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Харків, 2005. 20 с.

8. Довгодько Т. І. Загальнонаукова підготовка іноземних студентів до навчання в авіаційному університеті : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2014. 20 с.
9. Іноземні студенти в Україні. Український державний центр міжнародної освіти. URL: <https://studyinukraine.gov.ua/zhittya-vukraini/inozemni-studenti-v-ukraini/> (дата звернення 31.10.2024).
10. Кайдалова Л. Г., Черкашина Ж. В. Особливості підготовки іноземних громадян на підготовчих факультетах у вищих навчальних закладах. *Проблеми трудової та професійної підготовки. Серія «Проблеми оновлення змісту педагогічної освіти в умовах євроінтеграції»*. 2011. Вип. 19. С. 42–50.
11. Каленик О. О., Цареградська Т. Л., Тарасова Т. В. Методичні аспекти оптимізації процесу навчання студентів-іноземців на підготовчих відділеннях ВНЗ України. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Сер. «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2017. Вип. 1(13). С. 194–198.
12. Книш Т. Організація самостійної роботи з іноземної мови студентів немовних спеціальностей вищих навчальних закладів. *Педагогічний часопис Волині*. 2017. Вип. 1(4). С. 76–81.
13. Лисак О. Освіта іноземців в Україні: сучасний стан, проблеми та маркетинговий погляд на шляхи їх подолання. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2016. Вип. 4. С. 102–107.
14. Логай В., Лебедева Л., Петухова Т. Підготовка іноземних студентів в Україні в умовах воєнного часу. *Вісник науки та освіти*. 2024. Вип. 5(23). [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-5\(23\)-1088-1101](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-5(23)-1088-1101)
15. Палка О. В. Підготовка іноземних студентів вищих навчальних закладів технічного профілю України до вивчення професійної лексики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2003. 18 с.
16. Пальчикова О. О. Реалізація крос-культурного підходу до навчання української мови іноземних студентів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Кривий Ріг, 2016. 193 с.
17. Петрук В. А., Дубова Н. Б., Клепа І. А. Ліквідація академічної різниці з математики у слухачів-іноземців підготовчого відділення. *Фізико-математична освіта*. 2018. Вип. 4(18). С. 132–135.
18. Поляковська О. О. Розвиток системи підготовки іноземних студентів у закладах вищої та фахової передвищої освіти Криворіжжя (60-ті рр. XX – початок XXI ст.) : дис. ... док. філософ. : 011. Кривий Ріг, 2023. 307 с.
19. Рагіна Ж. М. Підготовка майбутніх іноземних спеціалістів-медиків до професійного спілкування : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2017. 298 с.
20. Резван О. О. Педагогічні умови розвитку пізнавальних потреб іноземних студентів у процесі навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 17 с.
21. Рибаченко Л. І. Підготовка іноземних студентів у навчальних закладах України (1946–2000 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Луганськ, 2001. 20 с.
22. Сін Чжефу. Педагогічна підтримка адаптації іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Старобільськ, 2015. 20 с.
23. Сухолиткий О. С. Стан та перспективи підготовки фахівців для зарубіжних країн у вищих навчальних закладах України. *Медична освіта*. 2002. Вип. 3. С. 17–18.
24. Тригубчак О. В. Особливості професійної підготовки іноземних громадян: досвід європейської вищої школи : монографія. Суми : Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. 2021. 90 с.
25. Федотова Ю. В. Підготовка іноземних громадян у вищій школі України: історико-педагогічний аспект. *Наука і освіта*. 2009. Вип. 7. С. 215–218.
26. Федчишин Н. О., Кліщ Г. І., Єлагіна Н. І., Горпініч Т. І. Іншомовна граматична компетентність як складова підготовки майбутнього лікаря у контексті віртуально навчального середовища. *Медична освіта*. 2019. Вип. 2(82). С. 114–121.
27. Яцишина О. В. Загальна характеристика інноваційних педагогічних технологій для гуманітарної підготовки іноземних студентів-медиків. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. Педагогіка. Психологія. Філософія*. 2015. Вип. 28. Ч. I. С. 246–252.
28. Slipchuk V. L. Special features of organization for professional training of foreign citizens at the higher medical (pharmaceutical) educational institutions of Ukraine. *Europejska nauka XXI powieką 2015: materiały XI międzynarodowej naukowipraktycznej konf. (Przemysł, 07–15 maja, 2015)*. Przemysł: Nauka i studia, 2015. V. 10: Pedagogiczne nauki. P. 26–28.
29. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*. L 394/10. 2006. 9 p.